

Cite: Maidanik, Iryna (2024). Deiaci rehionalni osoblyvosti vymushenoj mihratsii z Ukrainy: stolytsia ta inshi rehiony [Some Regional Peculiarities of Forced Migration from Ukraine: the Capital and Other Regions]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika — Demography and Social Economy*, 2 (56), 44-61. <https://doi.org/10.15407/dse2024.02.044>

<https://doi.org/10.15407/dse2024.02.044>

УДК: 314.74

JEL Classification: H56, J60, J15

ПРИНА МАЙДАНІК, канд. соц. наук, старш. наук. співроб., пров. наук. співроб.

Інститут демографії та проблем якості життя НАН України

01032, Україна, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60

E-mail: Sulamif@online.ua

ORCID: 0000-0003-0422-1364

ДЕЯКІ РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ З УКРАЇНИ: СТОЛИЦЯ ТА ІНШІ РЕГІОНИ

Вимушена міграція українців у межах країни та за кордон стала характерною ознакою доби повномасштабного вторгнення. Вона зберегла життя та здоров'я багатьох людей, адже зменшення щільності населення на територіях, що найбільше потерпають від ворога, призводить до зменшення людських втрат. Попри великий дослідницький інтерес до тематики вимушеної міграції деякі її аспекти все ще залишаються малодослідженими, зокрема актуальним є вивчення особливостей вимушеної міграції на рівні окремих населених пунктів — принаймні великих міст. Мета цієї статті — виокремити категорію вимушених мігрантів, які до повномасштабного вторгнення країни-агресора мешкали у м. Києві, та виявити особливості перебування за кордоном й настанови цієї групи осіб. Для досягнення встановленої мети застосовувалися загальнонаукові методи аналізу, синтезу, індукції. Емпіричні дані зібрано за допомогою методу вибіркового опитувань. Для виокремлення киян із загального масиву опитаних використано метод групування, а для характеристики особливостей їхньої вимушеної міграції за кордон — порівняння. Новизна дослідження полягає у переході від національного до локального рівня аналізу вимушеної міграції з України, виявленні особливостей перебування за кордоном утікачів від війни зі столиці.

Проведене дослідження виявило, що кияни частіше схильні оселятися за кордоном у столицях країн призначення. Серед них більше неодружених та бездітних осіб, що

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

© Publisher PH «Akademperiodyka» of the NAS of Ukraine, 2024. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

формує передумови для соціально-економічної інтеграції за межами країни. Також вихідці зі столиці рідше мали родичів за кордоном на момент повномасштабного вторгнення, що, очевидно, пояснюється їх невисоким рівнем участі у зовнішніх трудових міграціях у попередній період. Вихідці зі столиці виявилися краще інтегрованими у країну вселення, про що свідчать рівень володіння місцевою мовою, зайнятості на місцевому ринку праці та кращий фінансовий добробут. Водночас вони зберігають міцніші зв'язки з Україною. Мешканці Київської області в деяких ознаках подібні до киян, в інших — збігаються з представниками інших регіонів. Дослідження виявило також випадки, коли населення Київської області виступало носіями проміжних ознак між Києвом та іншими регіонами. Розробка ефективних стратегій управління міграцією, соціально-економічного розвитку країни під час війни та повоєнного відродження обов'язково має враховувати регіональну специфіку.

Ключові слова: міжнародна міграція, вимушена міграція, Україна.

Постановка проблеми й актуальність дослідження. Масштабна вимушена міграція українців у межах країни та за кордон стала характерною ознакою доби повномасштабного вторгнення. Зміна місця перебування зберегла життя та фізичне здоров'я багатьох людей, адже зменшення щільності населення на територіях, що найбільше потерпають від ворожих обстрілів, призводить до зменшення людських втрат. Заразом відтік населення за кордон спричинив низку негативних наслідків на індивідуальному та соціальному рівнях, зокрема розділені сім'ї, втрату кваліфікації за кордоном, зниження демографічного та економічного потенціалу країни. Деякі проблеми, пов'язані з масштабною вимушеною міграцією за кордон, вірогідно матимуть прояв у майбутньому. Мова йде про неповернення в Україну частини втікачів від війни, об'єднання сімей за кордоном (після зняття офіційної заборони виїзду за кордон чоловіків). Серед сприятливих наслідків відтоку населення можна зазначити активніше залучення України до міжнародних мереж у різних галузях, здійснення грошових та соціальних переказів, зниження напруги на вітчизняну систему соціального забезпечення, ринок продовольчих товарів, нерухомості тощо.

Аналіз останніх публікацій. Враховуючи новизну тематики масштабної вимушеної міграції з України, різновекторність впливу та потужний потенціал для соціально-економічного розвитку, багато науковців та дослідницьких структур почали активно її вивчати. УВКБ ООН з партнерськими організаціями від початку повномасштабного вторгнення провели вже чотири хвили опитування вимушених мігрантів з України, останнє з яких відбулося з квітня по травень 2023 р. [1]. Опитування охопило 3850 домогосподарств вимушених мігрантів за кордоном і 4000 домогосподарств ВПО в Україні. Ще масштабнішим стало обстеження, проведене впродовж липня — вересня 2022 р. Центром міграційних досліджень Варшави серед українців у Польщі. У ньому взяли участь 7,6 тисяч осіб, що проживали у Польщі на момент опитування незалежно від часу їх прибуття та правового статусу. Такий підхід дав змогу прослідкувати комплексні

міграційні траєкторії українців, зокрема виділити «мігрантів» (осіб, котрі прибули в Польщу до початку повномасштабної агресії), «біженців без міграційного досвіду у Польщі» (котрі вперше прибули на територію країни після 24 лютого 2022 р.) і «біженців з міграційним досвідом у Польщі» (котрі прибули після початку повномасштабної агресії, проте у минулому вже здійснювали міграції до Польщі) [2].

Дослідницька компанія *Gradus Research* разом з Центром Економічного Відновлення за підтримки Європейського Союзу здійснювали моніторинг міграції та соціально-політичних настроїв українців. Остання (дванадцята) хвиля цього дослідження відбулася у листопаді 2022 р. Особливістю цієї дослідницької ініціативи стало виокремлення трьох груп респондентів: тих, які лишилися вдома, змінили місце проживання в межах України та переїхали за кордон. Цей підхід відкриває широкий простір для порівняння і поглиблює розуміння міграційних змінних [3].

Фахівці Центру Разумкова після повномасштабного вторгнення провели три дослідження, присвячені настроям та оцінкам українських утікачів від війни: у березні [4], квітні-травні [5] та липні-серпні 2022 р. [6]. Два перші опитування здійснювалися на пунктах пропуску через державний кордон України, останнє — за допомогою використання онлайн-платформ. Серед свіжіших проектів заслуговує на увагу комплексне дослідження, проведене Лабораторією законодавчих ініціатив у рамках проекту «Громадянське суспільство для післявоєнного відновлення України та готовності до ЄС», результати якого були представлені громадськості у вересні 2023 р. [7] Великий евристичний потенціал міститься у результатах трьох хвиль обстеження, проведених дослідницькою агенцією *Info Sapiens* на замовлення Центру економічної стратегії у листопаді-грудні 2022, у квітні-травні 2023 та в грудні 2023 — січні 2024 рр. [8]. Широке коло питань від фінансового добробуту вимушених мігрантів до трансформації їх національної ідентичності впродовж перебування за кордоном охопило дослідження «Шлях додому: хто з українських біженців та мігрантів планує повернутися», польовий етап якого припадає на грудень 2023 р. [9].

Попри великий інтерес до міграцій населення України доби повномасштабного вторгнення, деякі аспекти цієї проблематики все ще потребують додаткового висвітлення. Наявні дослідження у цьому руслі переважно використовують агрегований підхід до складу втікачів від війни, натомість різні соціально-демографічні групи можуть відрізнятися залежно від ступеня адаптації за кордоном, налаштованості на повернення, зв'язків з батьківщиною та інших характеристик. Дослідження вимушеної міграції на рівні окремих міст є багатообіцяючим напрямком аналітичної діяльності, оскільки населені пункти України суттєво відрізняються залежно від ризиків, пов'язаних з війною. Більшість досліджень у галузі міграції здійснюється на основі т. зв. методологічного націоналізму [10], коли процеси

аналізуються переважно в межах територій, визначених державними кордонами окремих країн. Такий підхід не відображає реальних процесів, що зумовлені структурами, сформованими в конкретних місцевостях. Це протиріччя підштовхує до вивчення особливостей міграційних процесів в окремих поселеннях. Наразі втілено лише поодинокі проекти такого спрямування, зокрема про вимушену міграцію населення Херсона у період тимчасової окупації міста [11].

Мета цієї статті — виокремити категорію вимушених мігрантів, які до повномасштабного вторгнення країни-агресора мешкали у м. Києві, та виявити особливості перебування за кордоном й настанови цієї групи осіб.

Новизна дослідження полягає у переході від національного до локального рівня аналізу вимушеної міграції з України, виявленні особливостей перебування за кордоном утікачів від війни зі столиці.

Методи. Для досягнення поставленої мети у ході дослідження застосовувалися загальнонаукові методи аналізу, синтезу, індукції. Емпіричні дані, на яких ґрунтується дослідження, зібрано за допомогою методу вибіркового опитувань. Метод групування використовувався для виокремлення вимушених мігрантів, які до повномасштабного вторгнення мешкали у столиці, Київській області та в інших регіонах України. Для виявлення особливих характеристик кожної з груп застосовано метод порівняння.

Емпіричні дані та методологія. В основу статті покладено результати опитування вимушених мігрантів, котрі виїхали за межі України після початку повномасштабного вторгнення і перебували за кордоном на момент опитування. Дослідження було проведено фахівцями сектору міграційних досліджень Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України (ІДСД)¹. Опитування здійснювалося онлайн упродовж квітня-травня 2023 р. У ньому взяло участь 429 респондентів. Використано три основні стратегії залучення респондентів:

- 1) поширення посилання на опитування через українські наукові мережі;
- 2) співпраця з зарубіжними колегами, які працюють в організаціях, дотичних до міграційної проблематики, щодо залучення у дослідження вимушених мігрантів з України, котрі користуються послугами цих організацій;
- 3) запрошення долучитися до анкетування у тематичних групах мережі *Facebook*.

Статистична обробка емпіричних даних, що були отримані у ході анкетування, здійснювалася за допомогою програмного пакета *SPSS*.

Загальна характеристика вибірки. В опитуванні взяли участь вимушені мігранти з України, які на момент дослідження мешкали у 31 країні

¹ З 1 січня 2024 р. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України в результаті реорганізації змінив свою назву на Інститут демографії та проблем якості життя НАН України.

світу. Понад чверть (28,2 %) з них перебували у Німеччині, ще 16,8 % — у Польщі. У деяких країнах світу (Португалія, Румунія, Словенія, Мальта, Люксембург, Єгипет, Кіпр та ін.) опитування охопило лише поодиноких осіб. У Хорватії, Великій Британії та Іспанії перебувало від 6,3 до 8,2 % вибірки. В Естонії знаходилося 4,7 % опитаних, в Італії — 3,7, у США — 3,0, в Канаді — 2,8, у Чехії — 2,6 %.

За статевим складом спостерігалася очікувана перевага жінок (94,4 %). Досить однорідною вибірка була також і за освітнім складом опитаних: 80,5 % з них мали вищу освіту. Респонденти були розпорошені по населених пунктах різного типу за кордоном. Трохи менше третини (30,6 %) мешкали у столицях, кожен п'ятий (21,4 %) оселився в інших великих містах. Найчастіше (39,1 %) учасники опитування мешкали у невеликих містах, а найрідше (8,9 %) — у сільській місцевості.

Вихідці з різних областей України представлені в дослідженні з різною частотою. Половина опитаних (51,6 %) походили з північного регіону України (Житомирської, Київської, Сумської, Чернігівської областей та з м. Київ), майже чверть (22,3 %) представляли східний регіон (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області), кожен десятий респондент (12,9 %) був з півдня (Миколаївська, Одеська, Херсонська області та АР Крим), кожен двадцятий (5,4 %) — з центрального регіону (Вінницька, Кіровоградська, Полтавська, Черкаська області), 7,5 % — вихідці із західного регіону (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька області). Підвищена залученість респондентів з півночі країни уможливорює виокремлення з-поміж них дрібніших груп і глибше дослідження їх особливості. Серед усіх учасників опитування 128 осіб (29,8 % від усієї вибірки) до вимушеного виїзду за кордон мешкали у столиці, ще 74 особи (17,2 %) проживали у Київській області. Це дає змогу проаналізувати зазначені територіальні групи окремо від інших.

Соціально-демографічні відмінності вимушених мігрантів зі столиці.

Попри те, що середній вік киян, мешканців Київської області та представників інших регіонів майже не відрізнявся у дослідженні (він становив 40,2; 39,5 та 40,7 років відповідно), їх віковий розподіл містив помітні відмінності. Найбільша група киян (39,1 %) віці мали вік 40—49 років. Натомість представники інших областей найчастіше були 30—39-річними (табл. 1). Серед мешканців столиці дещо частіше зустрічалися наймолодші опитані (віком до 29 років) і рідше — найстарші (понад 50 років). Середній вік вимушених мігрантів з України, охоплених опитуванням УВКБ ООН, подібний до відповідного показника у дослідженні ІДСД, і становить 43 роки [1].

Суттєва перевага жіноцтва спостерігалася серед усіх опитаних незалежно від попереднього місця проживання в Україні. Проте частка чоловіків поміж киян (3,1%) та вихідців з Київської області (2,7%) у декілька

разів нижча за відповідний показник серед респондентів з інших регіонів (8,0%). Беручи до уваги те, що дослідження ІДСД не є репрезентативним, немає підстав стверджувати, що така різниця у статевому складі відтворюється у генеральній сукупності вимушених мігрантів з України. Втім, отримана інформація сигналізує про необхідність подальших досліджень.

Частка опитаних киян, які перебували у Великій Британії (11,6 %), удвічі більша ніж серед представників інших регіонів (5,0 %). Вихідці зі столиці також частіше здійснювали вимушену міграцію до США. У цій країні перебували 4,7 % респондентів зі столиці, 6,8 опитаних з Київської області і лише 0,9 % опитаних з інших регіонів. Натомість представники останньої групи удвічі частіше перебували у Польщі (21,6 % на противагу 10,1 % поміж киян). Частка вихідців з Київської області у цій країні становила 14,9 %. Німеччина приваблювала респондентів усіх груп з однаковою інтенсивністю: там знаходилися 27,9 % киян, 28,4 % осіб з Київської області і 28,8 % опитаних з інших регіонів. Експерти зазначають, що у країнах Балтії зосереджено більше вимушених мігрантів з тимчасово окупованих територій України, які виїжджали за кордон через російський кордон. В опитуванні ІДСД 90 % респондентів, які перебували в Естонії, були не киянами.

Поселенська структура опитаних за кордоном знаходиться під впливом типу населеного пункту, де респонденти проживали на батьківщині. Кияни після виїзду за кордон частіше зупинялися у столицях (у 38,3 % випадків). Серед вихідців з Київської області цей показник становив 25,3 %, з інших регіонів — 27,9%. В інших великих містах облаштувалися чверть киян (24,0 %) і представників київської області (24,2), а також 18,9 % вимушених мігрантів з інших регіонів. Останні майже у половині випадків (45,5 %) концентрувались у малих містах. Сільська місцевість користувалася майже однаковою популярністю серед представників усіх територіальних груп. Там зупинилися 10,2 % киян, 10,7 вихідців з Київщини і 7,7 % представників інших регіонів.

Транснаціональні сім'ї та об'єднання родини за кордоном. Міжнародна міграція з України завжди була тісно пов'язана з феноменом транснаціо-

Таблиця 1. Віковий розподіл вимушених мігрантів з Києва, Київської області та інших регіонів, %

Вік	Вимушені мігранти з Києва	Вимушені мігранти з Київської області	Вимушені мігранти з інших регіонів
До 29 років	18,0	16,2	11,2
30—39 років	28,8	37,9	39,7
40—49 років	39,1	29,7	29,9
50 років і старші	14,1	16,2	19,2
Разом	100	100	100

Джерело: опитування ІДСД.

нальних сімей, коли члени родини розділені державними кордонами. До повномасштабного вторгнення на батьківщині залишалися переважно діти з матір'ю, рідше — з батьком або з більш віддаленими родичами. Обмеження на виїзд за кордон для чоловіків, пов'язані з великою війною, кардинально змінили ситуацію. Основними законодавчими актами, що регламентують порядок перетину державного кордону, є постанова Кабінету Міністрів України № 57 «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України»² та Закони України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»³ і «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію»⁴. Згідно з цими документами безперешкодно виїхати за межі України можуть жінки, а також чоловіки, котрі за віком не підлягають мобілізації (молодші за 18 і старші за 60 років). Також у законодавстві згадано більше десяти категорій чоловіків віком 18—60 років, що можуть виїхати за кордон за наявності документально підтверджених підстав. Основними підставами є піклування про трьох і більше неповнолітніх дітей, супровід інвалідів I та II груп з-поміж близьких родичів та осіб, що потребують постійного догляду з-поміж родичів першого ступеня споріднення; супровід дружини з інвалідністю; інвалідність особи, яка перетинає кордон; виїзд на лікування; професійна діяльність; допомога ЗСУ (волонтерство).

Попри довгий перелік підстав, що дозволяють виїхати за кордон чоловікам мобілізаційного віку, вони поширюються на порівняно незначну частку представників цієї групи. Також варто наголосити на тому, що законодавство передбачає чітко визначений термін, коли чоловіки з більшості визначених переліком груп повинні повернутися в Україну. Втім, непоодинокими є випадки, коли зазначені вимоги ігноруються подорожуючими. Зокрема, звітом Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України підтверджено особи 9373 водіїв, що виїхали за кордон за допомогою системи «Шлях» і не повернулися в Україну у встановлені строки [12].

До початку повномасштабної війни чутливою у міграційних дослідженнях була тематика грошових переказів, а сьогодні — питання вимушених мігрантів з України чоловічої статі. Ця тематика є важливою для дослідження статевого та сімейного складу втікачів від війни за кордоном, прогнозування майбутніх сценаріїв та масштабів возз'єднання родин тощо. Дослідження ІДСД опосередковано торкнулося питання перебування чо-

² Постанова Кабінету Міністрів України № 57 від 27.01.1995 р. «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» URL: https://zakon-online.com.ua/documents/show/179139___760056 (дата звернення: 15.02.2024).

³ Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» № 3858-ХІІ від 21.01.1994 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (дата звернення: 15.02.2024).

⁴ Закон України «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію» №3544-ХІІ від 21.10.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 15.02.2024).

ловіків у якості вимушених мігрантів за межами країни. У відповіді на запитання анкети про місце перебування шлюбних партнерів респондентів, значна частина вибірки повідомила, що вони знаходяться за межами України у тій самій країні, що й опитані. Серед киян такий варіант відповіді обрали 23,1 % респондентів, серед представників інших регіонів — помітно більше (36,7 %), майже стільки ж (33,3 %) серед мешканців Київської області. Мешканці столиці частіше були одинаками (у 27,9 % випадків). Відповідна частка серед мешканців Київської області становила 19,0 %, поміж всіх інших областей — 20,1 %.

З-поміж усіх опитаних, які перебувають за кордоном разом зі своїми шлюбними партнерами, кожен десятий (10,8 %) — чоловік. Тобто фактично всі чоловіки, котрі взяли участь в опитуванні, перебувають за межами країни разом з дружинами. У кожній шостої жінки (16,2 %), яка на момент опитування перебувала за межами країни разом з чоловіком, останній уже знаходився за кордоном на момент початку повномасштабного вторгнення. Отже, чоловіки таких респонденток не перетинали державний кордон України в умовах воєнного стану. Майже така ж за розміром група жінок (15,2 %) мала трьох або більше неповнолітніх дітей. Очевидно, що їхні чоловіки могли виїхати за кордон як багатодітні батьки. У середньому кожна респондентка, котра перебувала за кордоном разом з чоловіком, мала 2 дитини. Відповідний показник серед опитаних жінок, у яких чоловік залишився в Україні, становив 1,44 дитини.

Третина (30,3 %) респонденток, які перебувають в іншій країні разом з чоловіком, до вимушеного виїзду за кордон проживали в Харківській, Луганській, Запорізькій, Херсонській або Миколаївській областях, тобто у регіонах, де значна частина території перебуває у тимчасовій окупації країни-агресора. Респондентки могли потрапити за кордон разом зі своїми чоловіками через територію РФ. Кожна сьома (14,3 %) опитана з аналізованої підгрупи представляла старшу вікову категорію (50+ років). Помітна частка шлюбних партнерів таких респонденток можуть бути старшими за 60 років і користуватися правом вільно залишати Україну під час воєнного стану.

Таким чином, три чверті випадків перебування за кордоном чоловіків під час повномасштабного вторгнення, які опосередковано зафіксувало наше дослідження, мають цілком логічне правове пояснення. Інші чоловіки респонденток могли отримати дозвіл на виїзд через стан здоров'я (свій або родичів). Дехто з них міг не мати українського громадянства. Певна частина сімей у респонденток могла сформуватися вже за кордоном за понад два роки повномасштабної війни. Можливі також окремі виїзди чоловіків за кордон поза законодавчо визначеними механізмами. Ґрунтуючись на результатах нашого дослідження, ми не маємо змоги оцінити частку таких випадків, але цілком очевидно, що вона є невисокою порівняно з загальною чисельністю вимушених мігрантів.

Зв'язки за кордоном на момент виїзду. Виїзд за кордон після початку повномасштабного вторгнення здійснювався за декількома сценаріями. Окремі категорії осіб прямували до своїх родичів та знайомих, які на час вторгнення перебували за кордоном, інші — виїжджали не маючи жодних зв'язків. У міграційних дослідженнях приділяють велику увагу соціальному капіталу особи, який характеризується через обсяг і якість її зв'язків з іншими людьми та групами [13]. Наявність контактів у безпечному місці чинила вплив на процес прийняття рішення про виїзд за кордон українського населення після повномасштабного вторгнення [14]. Проте дослідження ІДСД НАН України виявило, що більша частина респондентів не мала тісних зв'язків за кордоном перед вимушеним виїздом за кордон, хоча частка тих, хто їх мав, була також помітною.

Майже кожен п'ятий киянин (18,6 %), опитаний у дослідженні ІДСД, станом на 23 лютого 2022 р. мав близьких друзів у країні, де він проживав на момент опитування. Відповідна частка з-поміж вихідців з інших регіонів була майже удвічі меншою (10,7 %). Серед колишніх мешканців Київської області її розмір наближався до показника столичних мешканців (16,0 %). Натомість респонденти з інших областей помітно частіше за киян мали у країні вселення шлюбного партнера та [когось з] батьків (табл. 2). Найімовірніше така перевага сформувалася за рахунок учасників трудової міграції, більш поширеної у західних областях України. Частка опитаних, які мали у країні вселення сестер та братів, була однаковою серед усіх підгруп вибірки. Кияни дещо частіше мали за кордоном дітей, що може бути пов'язано з їх навчанням у закордонних ЗВО, а вихідці з Київської області помітно частіше повідомляли про наявність інших родичів у країні нинішнього перебування.

Особливості перебування за кордоном та зв'язки з Батьківщиною. Захист дітей, передусім малолітніх, від ризиків, пов'язаних з війною — один

Таблиця 2. Розподіл респондентів залежно від відповіді на запитання: «Чи хтось з вашого близького оточення проживав у країні, у якій ви зараз мешкаєте, станом на 23 лютого 2022 р.» і регіону їх походження, %

Відповідь	Вимушені мігранти з Києва	Вимушені мігранти з Київської області	Вимушені мігранти з інших регіонів
так, чоловік / дружина	1,6	4,0	8,0
так, мати / батько	0,8	2,7	5,4
так, сестра(и) / брат(и)	5,4	5,3	4,5
так, дитина / діти	9,3	5,3	6,7
так, інші родичі	8,5	17,3	8,9
так, близькі друзі	18,6	16,0	10,7

Джерело: опитування ІДСД.

з найпоширеніших мотивів виїзду вимушених мігрантів з України за кордон. Більшість респондентів ІДСД повідомили про наявність у них неповнолітніх дітей, проте частка таких киян (71,2 %) була найменшою порівняно з колишніми мешканцями області (84,9 %) та вихідцями з інших регіонів (83,4 %). Здебільшого неповнолітні діти перебували у тій самій країні, що і учасники опитування, зафіксовано лише поодинокі випадки, коли малолітні нащадки знаходилися в Україні або третій країні. Розподіл респондентів залежно від країни перебування неповнолітніх дітей є подібним у всіх підгруп вибірки.

Міністерство освіти і науки України наголошує на необхідності забезпечення безперервності навчання українських учнів за кордоном, збереженні їх зв'язку з українською системою освіти, забезпеченні можливості продовжувати навчання за українською навчальною програмою. На сайті Міністерства виокремлено основні моделі організації навчання для учнів з України за кордоном і оприлюднено Методичні матеріали з налагодження процесу дистанційної освіти на базі Всеукраїнської школи онлайн [15]. Згідно з результатами опитування ІДСД, діти вимушених мігрантів, які виїхали з Києва, частіше зберігали освітні зв'язки з Україною порівняно з представниками інших географічних груп. Лише третина (35,4 %) респондентів-киян повідомили про те, що їх неповнолітні діти не навчалися дистанційно за українською програмою. Відповідна частка серед представників інших регіонів становила 42,2 %, а серед вихідців з Київської області майже сягала половини (49,1 %). Діти киян та вихідців з інших регіонів майже з однаковою частотою займалися за повною програмою української школи. Колишні мешканці Київської області обирали цей варіант дещо рідше, натомість частіше повідомляли про заняття з репетитором (рис. 1).

Володіння мовою країни вселення є важливою детермінантою економічної інтеграції мігрантів. Знання місцевої мови є компонентом людського капіталу і відіграє ключову роль у розвитку інших його складових [16]. Серед вимушених мігрантів з Києва, охоплених опитуванням ІДСД, кожен сьомий (14,8 %) вільно володів мовою країни перебування. З-поміж вихідців з інших регіонів про це повідомили 9,4 % респондентів, а серед вихідців з Київської області — помітно менше (4,0 %). Майже дві третини киян, які вільно володіють мовою країни перебування, знаходилися в англomовних країнах (Великій Британії, Канаді, США). Натомість представники інших регіонів з найвищою мовною компетенцією найчастіше (більше ніж у половині випадків) перебували у Польщі. Імовірно, що знання польської мови значною мірою пов'язано із зовнішньою трудовою міграцією самих респондентів або членів їх сімей, також воно може частково бути пов'язаним з приналежністю до польської етнічної групи. Опанування англійської мови киянами може пояснюватися професійною діяльністю до виїзду на додачу до її вивчення у навчальних закладах різних рівнів чи на курсах.

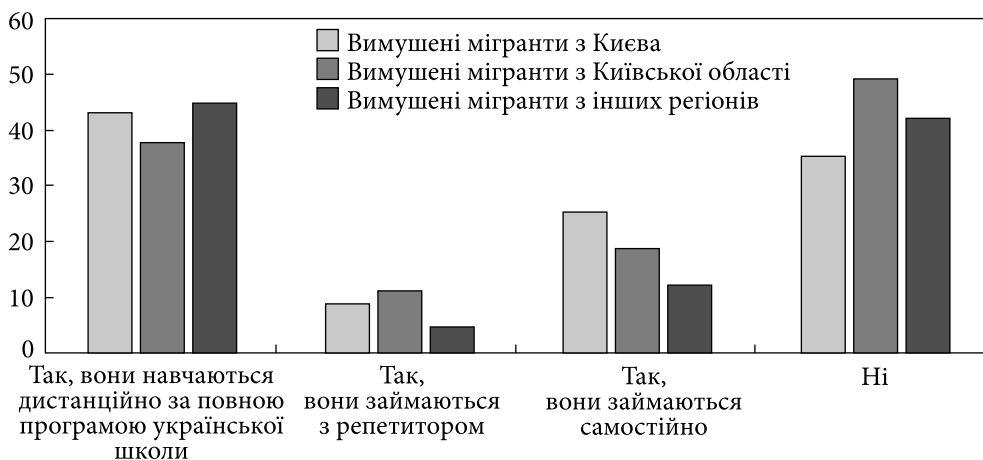

Рис. 1. Розподіл респондентів залежно від відповіді на запитання «Чи продовжують ваші діти здобувати дистанційне навчання за українською програмою?» і місцем проживання до виїзду за кордон, %

Джерело: опитування ІДСД.

Респонденти з усіх груп майже у половині випадків повідомили, що вони можуть висловити свою думку мовою країни перебування або зрозуміти співрозмовника, але зі складнощами. Питома вага тих, хто взагалі не володіє мовою, також була дуже схожою у киян та представників інших регіонів і коливалася від 4,0 % до 5,4 %. Усі інші опитані знали лише окремі слова і фрази мовою країни прибуття або майже нічого не розуміли.

Респонденти-кияни, з одного боку, краще інтегровані у місцеві ринки праці країн перебування, а з іншого — частіше зберігають дистанційні трудові зв'язки з українськими роботодавцями. Частка опитаних вихідців зі столиці, котрі на момент опитування продовжували працювати на вітчизняних працедавців (або здійснювати індивідуальну підприємницьку діяльність, зареєстровану в Україні) була майже утричі більшою ніж серед мешканців інших регіонів (рис. 2). Щоправда, вимушені мігранти з Київської області продовжували працювати на українських роботодавців так само часто, як і кияни. Беручи до уваги поширеність шаблону зайнятості у столиці серед мешканців прилеглих населених пунктів, можна припустити, що можливості продовження дистанційної зайнятості за кордоном відображають, переважно, особливості зайнятості у столиці України. Дослідження виявило помітно меншу частку непрацюючих киян, що, очевидно, пов'язано з тим, що представники інших регіонів частіше повідомляли про наявність неповнолітніх дітей: відповідно, питання організації піклування для дітей може перешкоджати трудовій зайнятості.

Вищий рівень зайнятості киян за кордоном логічно співвідноситься з їх кращим фінансовим добробутом на момент опитування порівняно з ви-

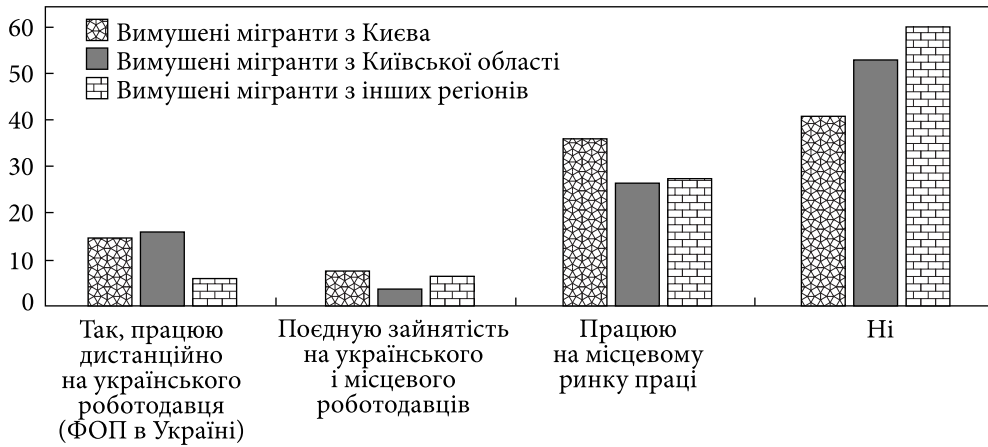

Рис. 2. Розподіл респондентів залежно від відповіді на запитання «Чи працюєте ви зараз?» і місцем проживання до виїзду за кордон, %
 Джерело: опитування ІДСД.

хідцями як з Київської, так і з інших областей. Серед останніх кожен десятий (11,4 % з Київської області; 12,7 — з інших областей) повідомили про нестачу грошей на покриття основних потреб. Такі респонденти виживають за допомогою гуманітарної та іншої допомоги. Поміж киян подібний варіант відповіді обрали 6,3 % опитаних. Натомість серед вимушених мігрантів зі столиці майже третині (30,5 %) грошей цілком вистачає на покриття основних потреб, вони можуть робити заощадження. Поміж інших респондентів такий фінансовий статус засвідчила кожна п'ята особа: 22,0 % з тих, хто виїхали з Київської області, і 21,2 % серед інших. Питома вага учасників опитування, яким грошей ледь-ледь вистачає на покриття основних потреб, а деякі витрати доводиться відкладати на пізніше, була майже однаковою серед усіх підгруп (24,2 % серед киян, 20,6 серед вихідців з Київської області, 20,8 % серед інших). Фінансову спроможність усіх інших респондентів найкраще описує варіант відповіді: «грошей вистачає на покриття основних потреб, але не можу робити заощадження».

Переїзд за кордон після повномасштабного вторгнення погіршив фінансове становище більшої частини вимушених мігрантів, які потрапили у вибірку. Серед киян про це повідомили 45,0 % опитаних, а мешканців Київської та інших областей відповідно 38,3 % і 43,1 %. Матеріальний стан близько третини респондентів (34,0 % серед киян, 36,7 мешканців Київської області, 37,8 % вихідців з інших областей) після переїзду за кордон не змінився. Чим далі від столиці, тим більшою є частка респондентів, чий фінансовий стан покращився після переїзду за кордон. У структурі колишніх столичних мешканців такий варіант відповіді обрали 21,0 % опитаних, поміж вихідців з Київської області та інших регіонів — 25,0 і 29,1 % відповідно.

Повернення вимушених мігрантів на батьківщину є одним з найактуальніших питань міграційної політики держави. У січні 2024 р. Кабінет Міністрів України вніс зміни до розпорядження «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року»⁵. В оновленому тексті Стратегії згадано про необхідність правового врегулювання і практичного вирішення проблемних питань, зумовлених та загострених широкомасштабною воєнною агресією, розпочатою РФ 24 лютого 2022 р. проти України. Документ доповнено новими цілями, як-от створення умов для повернення в Україну населення, змушеного залишити свої домівки через війну. Самооцінка ймовірності повернення на батьківщину серед респондентів дослідження ІДСД майже не відрізняється між аналізованими групами опитаних (табл. 3). Третина з них інформує про високу ймовірність повернення в Україну, утричі менша група схиляється до того, щоб залишитися за кордоном. Кожен шостий не визначився з відповіддю на це запитання. Аналізуючи отримані дані, можна простежити різницю між частотою відповідей «швидше повернусь, ніж залишусь тут» і «швидше залишусь, ніж повернусь» серед киян і вихідців з інших регіонів. Проте, беручи до уваги, що зазначені варіанти розташовані поруч на обраній шкалі вимірювання і те, що висловлені наміри лише частково відображають майбутню поведінку, дослідження ІДСД не дає підстав стверджувати, що повернення киян в Україну є вірогіднішим ніж у представників інших регіонів або навпаки. Проте деякі альтернативні дослідження свідчать про те, що вихідці зі столиці рідше висловлюють бажання повернутися на батьківщину у порівнянні з іншими респондентами [9]. Така суперечність породжує потребу поглиблених досліджень цієї тематики.

Таблиця 3. Розподіл опитаних залежно від відповіді на запитання «Оцініть імовірність вашого повернення в Україну» і регіону їх походження, %

Самооцінка імовірності повернення	Вимушені мігранти з Києва	Вимушені мігранти з Київської області	Вимушені мігранти з інших регіонів
Дуже висока імовірність повернення	33,3	32	31,8
Швидше повернусь, ніж залишусь тут	30,2	30,7	21,6
Швидше залишусь, ніж повернусь	10,9	8	16,6
Дуже висока імовірність, що залишусь тут	10,1	10,7	11,2
Важко відповісти	15,5	18,6	18,8

Джерело: опитування ІДСД.

⁵ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 р. № 482-р «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.03.2024).

Попередні дослідження показують, що повернення вимушених мігрантів у (пост)конфліктні суспільства ґрунтуються на мотивації змішаного характеру. Застосування якісної методології дає змогу глибше розглянути весь спектр мотивації і розгорнути у часі процес прийняття рішення про повернення. На прикладі повернення афганських біженців з Європи у Кабул дослідники встановили відсутність чіткої межі між добровільним і недобровільним рішенням про повернення. Майже всі рішення про повернення були неповністю добровільними, оскільки в їх основі лежали правові обмеження, тиск сім'ї, економічні потреби або соціокультурні труднощі. Так само вони, переважно, не були повністю вимушеними: більшість людей мали можливість залишитися за кордоном, проте на різних умовах, іноді — не дуже сприятливих [17]. Тому, аналізуючи наміри вимушених мігрантів з України на повернення, слід розуміти, що ці задуми вибудовані у певних соціально-економічних та правових умовах, суттєва зміна яких може призвести до зрушень у планах опитаних.

На думку респондентів опитування ІДСД, найбільший вплив на повернення вимушених українських мігрантів на батьківщину матимуть фактори, що характеризують життя в Україні з точки зору безпеки і економічних можливостей. Близько трьох чвертей з-поміж усіх категорій опитаних вважали, що завершення масштабних бойових дій, припинення масованих ракетних ударів, наявність житла і гідної роботи в Україні мають визначальний вплив на повернення. Фактори виштовхування з країн перебування є визначальними на думку близько половини опитаних з кожної групи. Мова йде про втрату правового статусу, житла та доходу за кордоном. Дослідження зафіксувало також і відмінності в оцінюванні значимості чинників повернення серед представників різних регіонів. Так, з віддаленістю регіону походження мігрантів від Києва зростала значимість успішного розмінування територій. Серед киян вирішальний вплив цього фактора відзначили 45,9 % опитаних, серед вихідців з Київської області — 59,4, серед інших — 62,6 %. Така ситуація, очевидно, пояснюється тим, що частина Київщини та інших областей були (тимчасово) окуповані ворожою армією, що підвищує загрозу мінування територій. Ще одна розбіжність пов'язана з оцінюванням фактору «завершення війни з виходом України на лінію розмежування 23 лютого 2022 р.». Вплив цього чинника вважали визначальним 29,0 % вихідців з Київщини, 32,7 колишніх киян і 41,2 % вимушених мігрантів з інших регіонів.

Висновки. Фокусування уваги на вимушених мігрантах зі столиці дозволяє краще зрозуміти особливості виїзду та перебування за кордоном не лише цієї групи, а й вихідців з інших областей. Проведене дослідження виявило, що кияни частіше схильні оселятися за кордоном у столицях країн призначення. Серед них більше неодружених та бездітних осіб, що формує передумови для соціально-економічної інтеграції за межами країни. Регіо-

нальний характер зовнішньої трудової міграції, що домінував в Україні до повномасштабного вторгнення, імовірно вплинув на стратегії вимушеного виїзду за кордон. Мешканці різних регіонів з неоднаковою частотою повідомляли про наявність різного роду родинних та дружніх контактів за межами країни на момент повномасштабного вторгнення. У міграційній літературі такі контакти розглядаються як потужний ресурс у прийнятті рішення про міграцію (добровільну і вимушену). Кияни помітно рідше перебували за кордоном разом зі своїми шлюбними партнерами. Феномен об'єднаних родин українських вимушених мігрантів за кордоном, охоплених дослідженням, має місце за рахунок того, що у частини жінок чоловіки вже знаходилися за межами країни на момент повномасштабного вторгнення, дехто з чоловіків виїхав з окупованих територій через російський кордон, інші мають трьох і більше дітей. Більшість мігрантів-чоловіків, котрі опосередковано потрапили в поле зору нашого дослідження як шлюбні партнери респондентів, з великою імовірністю залишили Україну не порушуючи законодавчо встановлені приписи.

Вихідці зі столиці виявилися краще інтегрованими у країни вселення, що виражається у рівні володіння місцевою мовою, зайнятості на місцевому ринку праці та вищим рівнем фінансового добробуту. Водночас вони зберігають міцніші зв'язки з Україною. Колишні мешканці Київської області в деяких ознаках подібні до киян (статевий розподіл респондентів, частка подружжя, що перебуває в Україні, висловлена імовірність повернення), в інших — збігаються з представниками інших регіонів. Це стосується країн перебування респондентів, частки неодружених та бездітних респондентів. Дослідження виявило також випадки, коли населення Київської області виступало носіями проміжних ознак між Києвом та іншими регіонами, як-от віку респондентів, наявності контактів за кордоном на момент повномасштабного вторгнення та особливостей зайнятості.

Розробка ефективних стратегій управління міграцією, соціально-економічного розвитку країни обов'язково має враховувати регіональну специфіку вимушеної міграції. Столиця України є кращим стартовим майданчиком для інтеграції за кордоном, оскільки має сильніший потенціал порівняно з іншими регіонами у сфері соціального, економічного, культурного та інфраструктурного розвитку. За кордоном кияни часто також зосереджені у столицях та великих містах, з якими Києву конкурувати буде непросто. У короткостроковій перспективі Україна не зможе запропонувати стандарти життя, співставні з запровадженими у країнах нинішнього знаходження вимушених мігрантів. Проте вона зобов'язана створити відкриті рівні можливості для тих, хто має бажання і потенціал здійснювати проекти з розвитку різного масштабу (від мікропідприємств і волонтерських ініціатив до транснаціональних компаній), що може створити сприятливий загальний клімат проживання у країні і нові робочі місця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Життя на паузі: наміри та перспективи біженців з України. Регіональний звіт щодо намірів біженців № 4. Регіональне бюро УВКБ ООН для Європи. Липень 2023 року. 65 с. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/105661> (дата звернення: 15.11.2023).
2. Between Ukraine and Poland. Ukrainian migrants in Poland during the war. CMR Spotlight. Centre for Migration Research newsletter. #2(48), February 2023.
3. Дослідження соціально-політичних настроїв під час війни. Листопад 2022. *Gradus Research*. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/gradus-eu-wave-12-ua/> (дата звернення: 16.12.2023).
4. Українські біженці: настрої та оцінки (березень 2022 р.) *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukrainski-bizhentsi-nastroi-ta-otsinky> (дата звернення: 10.09.2023).
5. Настрої та оцінки українських біженців, що повертаються на Батьківщину (квітень-травень 2022р.) *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-shcho-provertaiutsia-na-batktivshchynu> (дата звернення: 21.01.2024).
6. Настрої та оцінки українських біженців (липень-серпень 2022р.) *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p> (дата звернення: 19.10.2023).
7. ЛЗІ презентувала проведене за підтримки ЄС дослідження про становище українських біженців. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. URL: <https://parlament.org.ua/2023/09/15/lzi-prezentuvala-provedene-za-pidtrimki-yes-doslidzhennya-pro-stanovishhe-ukrayinskih-bizhentsiv/> (дата звернення: 15.11.2023).
8. Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. Третя хвиля дослідження. *Центр економічної стратегії*. 2024. URL: https://ces.org.ua/ukrainian-refugees_third_wave_research/ (дата звернення: 17.12.2023).
9. Презентація дослідження «Шлях додому: хто з українських мігрантів та біженців планує повернутися». *American University Kyiv*. 2024. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=raok2qWdbOA> (дата звернення: 26.03.2024).
10. Glick Shiller N., Caglar A. Migrant Incorporation and City Scale: Towards a Theory of Locality in Migration Studies. 2008. URL: https://www.academia.edu/33691522/Migrant_Incorporation_and_City_Scale_Towards_a_Theory_of_Locality_in_Migration_Studies?email_work_card=title (дата звернення: 18.02.2024).
11. Molikeyvych R. Forced Migrants from Occupied Kherson: Who, Where, Why, and How? *European Journal of Geography*. 2023. 14 (4). P. 53—65. <https://doi.org/10.48088/ejg.r.mol.14.4.053.065>
12. Бичай Р. Державна міграційна політика України в умовах воєнного стану: проблеми реалізації. *Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти* : матеріали наук.-практ. круглого столу (Суми, 24 червня 2023 р.) / Ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. Суми: СумДУ, 2023. С. 4—7.
13. Блинова Є.О. Соціальний капітал в адаптації вимушених мігрантів. *Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання*. Харків, 2017. С. 79—81.
14. Bobrova A., Lazarenko V., Khassai Ye., Filipchuk L., Syrбу O., Lomonosova N. et al. The First Days of Full-Scale War in Ukraine: Thoughts, Feelings, Actions. CEDOS, 2022.
15. Як організувати навчання для українських дітей за кордоном: поширені запитання-відповіді. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/pidtrimka-osviti-i-nauki-ukrayini-pid-chas-vijni/updated-potochni-vikliki-organizaciya-navchannya-dlya-ukrayinskih-ditej>

- za-kordonom-ta-vstupna-kampaniya/yak-organizuvati-navchannya-dlya-ukrayinskih-ditej-za-kordonom (дата звернення: 16.03.2024).
16. Daley A., Hu M., Warman C. Language proficiency and immigrants' economic integration. *IZA World of Labor*. 2019. [https:// doi: 10.15185/izawol.469](https://doi.org/10.15185/izawol.469)
 17. Van Houte M., Siegel M., Davids T. Deconstructing the meanings of and motivations for return: an Afghan case study. *CMS*. 2016. 4 (21). URL: <https://doi.org/10.1186/s40878-016-0042-y> (дата звернення: 20.02.2024).

REFERENCES

1. UNHCR Europe Bureau (July 2023). Life on Pause: Intentions and Prospects of Refugees from Ukraine. *Regional intentions report No. 4*. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/105661> [in Ukrainian].
2. Centre for Migration Research (February 2023). Between Ukraine and Poland: Ukrainian migrants in Poland during the war. *CMR Spotlight*, 2 (48) [in Ukrainian].
3. Gradus Research (November 2022). *Study of socio-political sentiments during the war*. <https://gradus.app/uk/open-reports/gradus-eu-wave-12-ua/> [in Ukrainian].
4. Razumkov Centre (March 2022). *Ukrainian Refugees: Attitudes and Assessments*. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/ukrainski-bizhentsi-nastroi-ta-otsinky> [in Ukrainian].
5. Razumkov Centre (April-May 2022). *Attitudes and Assessments of Ukrainian Refugees Returning Home*. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-shcho-povertaiutsia-na-batkivshchynu> [in Ukrainian].
6. Razumkov Centre (July-August 2022). *Attitudes and Assessments of Ukrainian Refugees*. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/nastroi-ta-otsinky-ukrainskykh-bizhentsiv-lypen-serpen-2022p> [in Ukrainian].
7. Laboratory of Legislative Initiatives (September 15, 2023). *LSI presented a EU-supported study on the situation of Ukrainian refugees*. <https://parlament.org.ua/2023/09/15/lzi-presentovala-provedene-za-pidtrimki-yes-doslidzhennya-pro-stanovishhe-ukrayinskih-bizhentsiv/> [in Ukrainian].
8. Centre for Economic Strategy (2024). *Ukrainian Refugees: Future Abroad and Plans to Return*. Third wave of research. https://ces.org.ua/ukrainian_refugees_third_wave_research/ [in Ukrainian].
9. American University Kyiv (2024). *Presentation of the study “Way Home: Who among Ukrainian migrants and refugees plans to return”*. <https://www.youtube.com/watch?v=raok2qWdbOA> [in Ukrainian].
10. Glick Shiller, N., & Caglar, A. (2008). Migrant Incorporation and City Scale: Towards a Theory of Locality in Migration Studies. https://www.academia.edu/33691522/Migrant_Incorporation_and_City_Scale_Towards_a_Theory_of_Locality_in_Migration_Studies?email_work_card=title
11. Molikeyvych, R. (2023). Forced Migrants from Occupied Kherson: Who, Where, Why, and How? *European Journal of Geography*, 14 (4), 53—65. <https://doi.org/10.48088/ejg.r.mol.14.4.053.065>
12. Bychay, R. (2023). State Migration Policy of Ukraine in Conditions of Martial Law: Implementation Problems. In: *Modern Challenges for Migration Policy: Legal, Educational, and Historical Aspects: Proceedings of the Scientific-Practical Round Table* (Sumy, June 24, 2023). P. 4—7. Sumy: Sumy State University.
13. Blynova, Y. (2017). Social capital in the adaptation of forced migrants. In: *Personality, Society, Law: Psychological Problems and Ways of Their Solution*. P. 79—81. Kharkiv.

14. Bobrova, A., Lazarenko, V., Khassai, Ye., Filipchuk, L., Syrbu, O., & Lomonosova, N., et al. (2022). *The First Days of Full-Scale War in Ukraine: Thoughts, Feelings, Actions*. CEDOS.
15. Ministry of Education and Science of Ukraine. (n.d.). *How to organize education for Ukrainian children abroad: frequently asked questions and answers*. <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/pidtrimka-osviti-i-nauki-ukrayini-pidchas-vijni/updated-potochni-vikliki-organizaciya-navchannya-dlya-ukrayinskih-ditej-za-kordonom> [in Ukrainian].
16. Daley, A., Hu, M., & Warman, C. (2019). Language proficiency and immigrants' economic integration. *IZA World of Labor*, 469. <https://doi.org/10.15185/izawol.469>
17. Van Houte, M., Siegel, M., & Davids, T. (2016). Deconstructing the meanings of and motivations for return: an Afghan case study. *CMS*, 4 (21). <https://doi.org/10.1186/s40878-016-0042-y>

Стаття надійшла до редакції 29.03.2024

Iryna Maidanik, PhD (Sociology), Leading Researcher
Institute for Demography and Life Quality Problems of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Tarasa Shevchenka Blvd., 60
E-mail: Sulamif@online.ua
ORCID: 0000-0003-0422-1364

SOME REGIONAL PECULIARITIES OF FORCED MIGRATION FROM UKRAINE: THE CAPITAL AND OTHER REGIONS

The forced migration of Ukrainians within the country and abroad has become a characteristic feature of the era of full-scale invasion. It saved the lives and health of many people, as a decrease in population density in the areas most affected by the hostilities leads to a decrease in human losses. Despite the great research interest in the topic of forced migration, some aspects of it still remain poorly understood, in particular, it is important to study the peculiarities of forced migration at the localities level, at least in large cities. The purpose of this article is to single out the category of forced migrants who lived in Kyiv before the full-scale invasion by the aggressor country and to identify the peculiarities of staying abroad and the attitudes of this group. To achieve this goal, general scientific methods of analysis, synthesis, and induction were used. Empirical data were collected using the method of sample surveys. The method of grouping was used to distinguish Kyiv residents from the general population of respondents, and the method of comparison was used to identify the peculiarities of their forced migration abroad.

The study found that Kyiv residents are more likely to settle abroad in the capitals of their destination countries. Among them, there are more unmarried and childless individuals, which creates prerequisites for socio-economic integration outside the country. Also, people from the capital were less likely to have relatives abroad at the time of the full-scale invasion, which is likely due to their low level of participation in external labor migration in the previous period. Migrants from the capital proved to be better integrated in the countries of settlement, which is reflected in their proficiency in the local language, employment in the local labor market, and higher levels of financial well-being. At the same time, they retain stronger ties to Ukraine. Residents of Kyiv region are similar to Kyiv residents in some respects, while in others they are similar to residents of other regions. The study also revealed cases where the population of Kyiv region exhibited characteristics intermediate between Kyiv and other regions. The development of effective strategies for migration management, socio-economic development of the country during the war and post-war revival needs to take into account regional specifics.

Keywords: international migration, forced migration, Ukraine.